

Methodieken en werkvormen

*Module 10b – Gewenst gedrag (explorers, roverscouts) –
“Handleiding voor de trainer”*

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Beschrijving	4
2.1	Gedragscode	4
2.2	Veilig sociaal klimaat	4
2.3	Leeswijzer	4
3	Achtergrondinformatie	5
3.1	Algemeen	5
3.2	Relatiedriehoek	5
3.3	Gedragscode	5
3.4	In de knel	7
3.4.1	Mishandeling	7
3.4.2	Seksueel misbruik	8
3.4.3	Andere problemen	8
3.4.4	Herkennen van signalen	9
3.4.5	Stappenplan	9
3.5	Noodnummer	11
3.6	Voorbeeldfunctie	11
3.7	Veilig sociaal klimaat	11
3.7.1	Veiligheid in de groep	11
3.7.2	Sociaalvaardig gedrag	12
3.7.3	Zelfbestuur	13
3.7.4	Veilige activiteiten	14
3.7.5	Ruimte voor iedereen	15
3.7.6	Zelfvertrouwen, acceptatie en respect	15
3.7.7	Veilig online	16
3.8	Omgangsregels	17
3.8.1	Regels	17
3.8.2	Creëren gesprek	18
3.8.3	Samen gedragsregels opstellen	19
3.8.4	Tips voor het opstellen van regels	20
3.8.5	Overtreden van de regels	20
3.8.6	Standpunt Scouting Nederland over genotsmiddelen	21
3.8.7	Gedragsregels in de natuur	22
3.9	Ongewenst gedrag	22
3.9.1	Seksueel misbruik	22
3.9.2	Ruzies en conflicten	22
3.9.3	Pesten	24
4	Kwalificatiekaart	27
5	Werkvormen	28
5.1	Werkvorm 1: Bespreken gedragscode Scouting Nederland	28
5.2	Werkvorm 2: Persoonlijke ruimte	28
5.3	Werkvorm 3: Grenzenspel	28
5.4	Werkvorm 4: Lagerhuis-discussie	28
5.5	Werkvorm 5: Omgaan met regels	30
6	Draaiboek	31
7	Materiaal	32
8	Toets	33
8.1	Voorbeeld toets tijdens de training	33
8.2	Voorbeeld toets voor praktijkbegeleider	33

1 Inleiding

Module 10b: Gewenst gedrag is geschreven ter ondersteuning van de kwalificatie Begeleider explorers en adviseur roverscouts. De module is in eerste instantie geschreven voor trainers; dit komt voornamelijk naar voren in de methodieken. De achtergrond is zo geschreven dat deze voor een begeleider of adviseur goed leesbaar is.

In de toelichting op de kwalificatiekaarten zijn de kwalificatiekaarten verder uitgelegd. In de toelichting staat ook uitgebreider beschreven wat een bepaalde competentie inhoudt. De kwalificatiekaarten en de toelichting zijn te downloaden van de site van Scouting Nederland (www.scouting.nl).

In deze module vind je voor de deelkwalificatie 10: Gewenst gedrag de bijbehorende achtergrondinformatie en voorbeelden van werkvormen die gebruikt kunnen worden.

Deze module is slechts één van de manieren om je de competenties van de deelkwalificatie 10: Gewenst gedrag voor explorers en roverscouts eigen te maken. Dit mag uiteraard ook op een andere manier, zolang je maar kunt aantonen dat je de benodigde competenties bezit. Wanneer je bij aanvang al (een deel van) de competenties bezit, kan dit door toetsing worden aangetoond. In de toelichting bij de kwalificatiekaart staat beschreven hoe je hier mee om kunt gaan.

Deze module is samengesteld op basis van de *Explorer-* en *Roverscoutsgids*, en op basis van trainingsmateriaal van de eerste versie van deze module uit 2010 en op basis van *Sleutel 14*. Verder is gebruik gemaakt van trainingsmateriaal van Scouting Nederland, 'In veilige handen', Scouting Overijssel en [Kadera](#).

Voor deze module hebben ook leden van het landelijk opvangteam en de bemiddelingscommissie van Scouting Nederland meegelezen. Behalve hen willen we iedereen bedanken die verder heeft meegewerkt bij het tot stand komen van deze module: de trainers die meegewerkt hebben aan de ontwikkelweekenden en de trainers, praktijkbegeleiders en de spelspecialisten die hebben meegelezen met het concept.

2 Beschrijving

In deze module vind je voor de twee onderdelen van de deelkwalificatie Gewenst gedrag achtergrondinformatie en werkvormen. Deze twee onderdelen van de deelkwalificatie Gewenst gedrag zijn:

- Gedragscode
- Veilig sociaal klimaat

2.1 Gedragscode

In het blok 'Gedragscode' wordt aandacht besteed aan het *Protocol ongewenst gedrag* en hoe je kunt omgaan met jongeren die in de knel zitten. Ook wordt ingegaan op de voorbeeldfunctie die je als begeleider of adviseur hebt.

2.2 Veilig sociaal klimaat

In het blok 'Veilig sociaal klimaat' wordt aandacht besteed aan omgangsregels en hoe je ongewenst gedrag van jongeren in de groep kunt ombuigen om zo tot een veilige groep te komen.

2.3 Leeswijzer

In deze module vind je uitgebreide achtergrondinformatie (hoofdstuk 3) die nodig is voor het geven van deze module. In hoofdstuk 4 staan de competenties van de kwalificatiekaart waar deze module betrekking op heeft. In hoofdstuk 5 staan de werkvormen die je zou kunnen gebruiken, uitgeschreven. In hoofdstuk 6 staat een draaiboek van deze module, met in hoofdstuk 7 een materiaallijst inclusief materialen die nodig zijn voor de diverse werkvormen. In hoofdstuk 8 wordt een methode beschreven om de inhoud van de module in de training te toetsen.

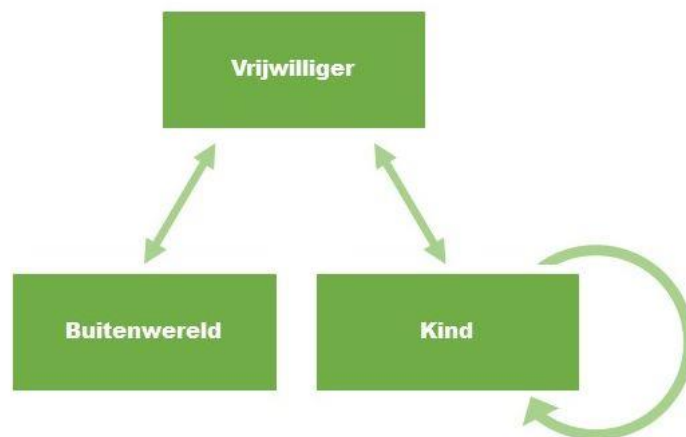
3 Achtergrondinformatie

3.1 Algemeen

In de Scoutingwet staan zinnen als “Een scout is eerlijk”, “Een scout is vriendelijk” en “Respecteert zichzelf en anderen”. Daarmee leggen de wet en belofte een stevig fundament voor een goede omgang met elkaar. Helaas leven we niet in een ideale wereld. Scouting maakt deel uit van onze maatschappij en alle onwenselijke zaken die daarin voorkomen, komen ook bij Scouting voor: pesten, diefstal, misbruik en kindermishandeling zijn helaas onze deur niet voorbij gegaan. Deze module besteedt aandacht aan het voorkomen van ongewenste situaties en laat zien hoe je samen met de kinderen kunt werken aan een sociaal veilige sfeer.

3.2 Relatiedriehoek

Er zijn drie groepen waar we binnen Scouting mee te maken hebben: de jongeren, de vrijwilligers (niet alleen de begeleiding, coaches of adviseur, maar alle mensen in de groep) en de buitenwereld (waaronder ouders, media, vriendjes). In de figuur hiernaast zijn deze groepen weergegeven. In deze module staat de vrijwilliger centraal met daarbij de relaties naar het kind en hoe de buitenwereld daarop reageert.

De buitenwereld heeft een bepaald beeld van Scouting. Daarnaast legt de buitenwereld ons wetten en (ongeschreven) regels op. Als vrijwilliger ben je één van de vele ambassadeurs van Scouting Nederland. Je gedrag als vrijwilliger zal dus invloed hebben op het beeld wat de buitenwereld heeft van Scouting. Je hebt dus voor de buitenwereld een voorbeeldfunctie.

Om te zorgen dat de relatie tussen vrijwilliger en jongere goed verloopt, hebben wij met elkaar een gedragscode opgesteld die is opgenomen in het huishoudelijk reglement. In deze [Gedragscode](#) van ‘In veilige handen’ (met daarbij het [Protocol ongewenst gedrag](#)) staat omschreven welk gedrag wij binnen Scouting Nederland wenselijk vinden en welk gedrag niet.

Tussen kinderen onderling spelen zaken als vriendschappen, leren omgaan met elkaar, pesten en groepsdruk. *Be Cool!* is een spel waarmee je dit soort zaken ter sprake kunt brengen binnen je speltak. Daarnaast kun je door middel van omgangsregels de sfeer in een groep beïnvloeden.

3.3 Gedragscode

Scouting Nederland heeft, in samenwerking met andere vrijwilligersorganisaties, een gedragscode gemaakt voor onze vereniging. Deze gedragscode is in 2012 vastgesteld.

Daarnaast zijn er voorbeeldomgangsregels. Scouting Nederland vindt een veilige omgeving voor haar (jeugd)leden belangrijk. Daarom vinden we het belangrijk dat leden de gedragscode onderschrijven en ernaar handelen.

Veel grenzen in het contact tussen leiding en jeugdleden binnen Scouting zijn niet eenduidig. Maar er is wel één heel duidelijke grens en dat is de grens dat seksuele handelingen en contacten tussen (jong)volwassen begeleiding en de jongeren die bij ons komen, absoluut ontoelaatbaar zijn!

In het Wetboek van Strafrecht is in de artikelen 244, 245, 247, 248a, 249, de mores rondom intimiteit en seksualiteit beschreven. In art. 249 van het Wetboek van Strafrecht staat:

“Hij die ontucht pleegt met zijn minderjarig kind, stiefkind of pleegkind, zijn pupil, een aan zijn zorg, opleiding of waakzaamheid toevertrouwde minderjarige of zijn minderjarige bediende of ondergeschikte, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of een geldboete van de vierde categorie.”

Dit houdt in dat **iedere** vorm van seksuele toenadering van een volwassene naar een jongere onder de 16 jaar verboden is én iedere vorm van seksuele toenadering tussen (jonge) (bege)leiding en een jeugdlid, omdat er dan sprake kan zijn van een machtsongelijkheid. Een begeleider, adviseur of een andere leidinggevende van de groep heeft dus (per definitie) meer macht dan een jongere. Een relatie tussen een jeugdlid en een leidinggevende, begeleider of adviseur van de groep mag daarom niet: er is tussen hen een ongelijke machtsverhouding. Als je het hier hebt over een 40-jarige mannelijke begeleider en een 15-jarig meisje, dan snapt iedereen meteen waar het over gaat. Maar deze regel geldt dus bijvoorbeeld ook voor een 16-jarige explorer en een 17-jarige beverleidster.

Ook is het verboden om afbeeldingen te maken van seksuele gedragingen van iemand die nog geen 18 jaar is. Strikt genomen vallen die foto's onder kinderporno (Wetboek van Strafrecht, artikel 240b).

Daarom heeft Scouting Nederland als vereniging voor alle scouts een gedragscode opgesteld. Wanneer je bij Scouting actief wordt als vrijwilliger, stagiair(e) of als betaalde kracht, ben je verplicht om een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) aan te vragen en word je gevraagd om de gedragscode te ondertekenen. Hiermee verklaar je dat je de gedragscode kent en niet tegen de gedragscode in zult handelen. De tekst van de [gedragscode](#) staat op de site van Scouting Nederland.

De gedragscode bestaat uit tien helder geformuleerde gedragsregels die worden toegelicht, onder andere met voorbeelden. De gedragscode is van toepassing als je als vrijwilliger een rol gaat spelen in de omgang met een jeugdlid. De gedragscode geeft ook duidelijk weer dat de relatie tussen de jongere en de vrijwilliger niet gelijkwaardig is. Door het leeftijdsverschil en de afhankelijkheidsrelatie is er altijd sprake van natuurlijk overwicht en derhalve machtsverschil. De vrijwilliger onthoudt zich onder andere daarom van elke vorm van seksuele benadering en misbruik ten opzichte van het jeugdlid.

Wanneer jij als begeleider of adviseur bevriend bent met de ouders van een jongere, dan kom je hem of haar ook buiten Scouting tegen. Wanneer je in een niet al te grote plaats woont, kom je met het uitgaan jouw jeugdleden tegen in de plaatselijke horeca. Mag je als begeleider of adviseur de jongeren in jouw speltak uitnodigen voor je verjaardag? Mag de buurjongen die in jouw speltak zit wel meerijden naar de blokhut als je nooit alleen samen met een jeugdlid mag zijn?

Als iemand bezwaar maakt tegen gemengd slapen, dan moet je daar als speltak rekening mee houden, ook al brengt dat problemen met zich mee, zoals een extra tent. Ook is het heel goed om eens over de normen in je afdeling of stam na te denken. Kan een jongere bij een begeleider of

adviseur op schoot gaan zitten? Een leidinggevende en een jeugdlid mogen (volgens de wet) geen relatie met elkaar hebben, maar wat als een welpenleiding die ook stamlid is een relatie krijgt met een stamlid (dat alleen jeugdlid is)? Is het goed dat steeds de meiden de afwas doen? Mogen jongens seksuele grappen over meiden maken? Is het normaal als de meiden 'trut' of 'muts' genoemd worden en de jongens elkaar uitschelden voor 'homo' of 'flikker'? Op de site van Scouting Nederland staat *Be Cool!*, een spel om over respect te praten. Op de website van Scouting Nederland staan ook enkele andere werkvormen over dit onderwerp.

Twijfel je of iets wel helemaal lekker gaat, dan is het heel goed om daar eens over na te denken en er met anderen over te praten: met je team of met de groepsbegeleider. Eén van de andere afspraken uit het protocol is dat je met elkaar grenzen vaststelt. Zorg dat alles wat je doet in het openbaar gebeurt, zichtbaar voor iedereen. Overigens geeft je gevoel je in dit soort zaken vaak gelijk.

Stel dat er toch iets in jouw speltak of groep gebeurt wat niet goed is, praat er dan over. Als iemand je zoiets vertelt, neem de klachten van het slachtoffer dan serieus en luister naar het verhaal. Maar bedenk dat je zoiets niet altijd zelf kunt oplossen. De groepsbegeleider of de vertrouwenspersoon is in eerste instantie het aanspreekpunt. Het groepsbestuur is de instantie waar je naar 'opschaalt' wanneer er verschil in inzicht blijft. Mocht er daarna nog geen bevredigende oplossing zijn, dan zijn er instanties binnen Scouting Nederland om je verder te helpen. Elk vermoeden van ongewenst gedrag moet gemeld worden aan het landelijk servicecentrum. Het *Protocol ongewenst gedrag* geeft aan hoe je dit precies moet aanpakken.

De gedragscode is er niet alleen ter bescherming van jongeren, maar beschermt ook de begeleider of adviseur. Wanneer een jeugdlid verliefd wordt op een jonge begeleider en deze liefde wordt (uiteraard) niet beantwoord, dan kan het jeugdlid wraakgevoelens krijgen en zaken gaan verkondigen die niet waar zijn. Door je aan de gedragscode te houden, bescherm je niet alleen de jongeren, maar ook jezelf.

3.4 In de knel

De puberteit is voor veel jongeren een heftige periode. De meesten weten hier goed mee om te gaan, maar sommigen lopen tegen moeilijkheden aan. Dit kan doordat ze zelf zoekende zijn of doordat anderen ze in de problemen brengen. Jongeren kunnen te maken krijgen met incest, pogingen tot zelfmoord, problemen met ouders, zelfbeschadiging, grote problemen op school, anorexia, de lijst is lang. In deze paragraaf komen kort enkele zaken aan bod.

3.4.1 Mishandeling

Volgens de site van het [Nederlands Jeugd Instituut \(NJI\)](#) worden elk jaar meer dan 118.000 kinderen mishandeld. In een Scoutinggroep met 100 leden zijn dat gemiddeld 3 leden. Helaas krijgt maar de helft van deze personen hulp. Bij veel jongeren die worden mishandeld, hebben de ouders problemen. Ze willen hun kinderen misschien niet mishandelen, maar het is een uiting van hun frustratie en onvermogen.

De meeste mensen denken dat kindermishandeling wel voorkomt in hun omgeving, maar ze denken eerder dat het bij de burens voorkomt dan in hun eigen familie of vriendenkring. Eén op de zes volwassenen heeft wel eens kindermishandeling gezien, maar deed daar niets mee. Van de verschillende soorten kindermishandeling komt verwaarlozing het meest voor. Na een melding over kindermishandeling onderzoekt [Veilig Thuis](#) (voorheen: Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, AMK) of er ook echt sprake is van kindermishandeling. Bij bijna 20% is dat niet het geval. Bij ongeveer 80% van de meldingen was het dus heel goed dat er is gebeld naar Veilig Thuis.

Van de jongeren die thuis te maken hebben met huiselijk geweld krijgt ongeveer de helft van de jongeren last van wat er thuis gebeurt. Ze worden angstig, onzeker, slapen slecht of krijgen nachtmerries. Dit kan in de rest van hun leven doorwerken.

3.4.2 Seksueel misbruik

♀	♂	♀	♂	♀	♂
♂	♀	♂	♀	♂	♀
♀	♂	♀	♂	♀	♂
♂	♀	♂	♀	♂	♀

Geschat wordt dat één op de vier meisjes en één op de zes jongens al voor haar of zijn zestiende levensjaar te maken heeft gehad met een vorm van seksueel misbruik of intimidatie. Bij een groot deel hiervan gaat het om seksueel misbruik door familieleden of bekenden.

Het plaatje links beeldt een willekeurige groep scouts uit; een speltak met 24 jeugdleden, 12 jongens en 12 meiden.

De gekleurde vakjes stellen kinderen voor die voor hun zestiende verjaardag te maken hebben gehad met een vorm van seksueel misbruik of intimidatie. Dat zijn er dus misschien wel meer dan je in eerste instantie denkt!

De daders zijn voornamelijk mannen: vaders, oudere broers en ooms. Maar dit kunnen ook vrouwen zijn. Vrouwen zijn vaker dader dan gedacht. De leeftijd waarop seksueel misbruik van kinderen het meest voorkomt, is tussen de acht en twaalf jaar. Seksueel misbruik kan over een langere periode plaatsvinden, vooral als het in de familie gebeurt. Sommige meisjes en jongens worden jarenlang misbruikt.

3.4.3 Andere problemen

Vooral meisjes ontwikkelen eetproblemen, maar het komt soms ook voor dat jongens een eetprobleem ontwikkelen. Het is niet helemaal duidelijk wat de precieze oorzaken zijn. Het zou iets te maken kunnen hebben met een negatief zelfbeeld, onzekerheid en de mogelijkheid om controle over je eigen lichaam te hebben door extreem te lijnen. Bij jonge kinderen zijn eetproblemen zeldzaam. Anorexia neemt bijvoorbeeld toe vanaf het 10^e jaar, met de grootste piek tussen 14 en 18 jaar. Boulimia ontwikkelt zich meestal pas na het 16^e jaar. Ongeveer 30% van de jongens en 55% van de meisjes tussen 12 en 18 jaar vertoont problematisch eetgedrag. Deze resultaten tonen aan dat eetproblemen een niet te onderschatten probleem vormen binnen de groep van adolescenten.

Zelfbeschadiging ontwikkelt zich meestal na het 14e jaar. Exacte cijfers over hoe vaak het voorkomt en bij wie, zijn er niet. De schattingen lopen uiteen van 0,75% tot 5% van de bevolking. Bekend is dat het zowel bij vrouwen als bij mannen voorkomt. Uit onderzoek door de Universiteit Leiden i.s.m. de GGD Rotterdam (2005) is inmiddels gebleken dat één op de 23 jongeren tussen de 14 en 17 jaar zichzelf wel eens beschadigd heeft.

Uit cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat één op de negen jongeren denkt aan zelfmoord en dat 3% van alle jongeren daadwerkelijk een poging heeft gedaan. Iemand die een zelfmoordpoging doet, heeft vooraf meestal signalen afgegeven aan de omgeving.

Verslavingen komen bij jongeren tussen 20 en 24 relatief vaker voor dan bij de rest van de bevolking. Het middelengebruik bij jongeren is hoog. Alcohol, tabak, cannabis, cocaïne en XTC zijn de meest gebruikte middelen. Van alle jongeren drinkt ongeveer 85% alcohol, 10% van deze jongeren drinkt meer dan 21 glazen op een avond. Eén op de vijf jongeren tussen 15 en 25 jaar gedraagt zich soms agressief en de meerderheid (86%) doet dit onder invloed van alcohol; een kleinere groep (14%) had daarnaast ook drugs gebruikt.

Hoewel elk van bovengenoemde knelpunten een eigen aanpak heeft, begint het uiteindelijk allemaal met het signaleren van het probleem en het bespreekbaar maken. Wanneer een jongere bij je komt en zijn of haar probleem vertelt, geef dan aan dat je zijn of haar verhaal serieus neemt. Vertel of schrijf dat je graag een luisterend oor biedt. Blijf investeren in het contact. En blijf openstaan voor een gesprek. Ook als de jongere het contact afhoudt. Blijf de jongere aandacht geven en luister naar het verhaal. Spreek je zorgen uit, maar veroordeel de jongere niet.

3.4.4 Herkennen van signalen

Scouting Overijssel en Kadera hebben een [signaalkaart](#) gemaakt met hoe je signalen van misbruik bij jongeren kunt herkennen. De signalen die worden beschreven, kunnen wijzen op huiselijk geweld of kindermishandeling, maar soms ook op andere problemen. Meestal is het de combinatie van verschillende signalen die maakt dat bij de begeleider of adviseur het vermoeden ontstaat dat er sprake kan zijn van huiselijk geweld, kindermishandeling of andere problemen. Maar het kan ook voorkomen dat bij een jeugdlid vermoedens zijn van deze problematiek op basis van signalen die niet in de kaart beschreven staan. Ook dan is het van belang de stappen van het stappenplan op te volgen.

Mogelijke signalen kunnen zijn:

- De jongere heeft eetproblemen.
- De jongere heeft verwondingen en/of littekens.
- De jongere verzorgt zichzelf slecht (slechte persoonlijke hygiëne).
- De jongere heeft schulden.
- De jongere geeft vage verklaringen voor verwondingen/verwaarlozing.
- De jongere vertoont ineens heel ander gedrag.
- De jongere stelt zich afhankelijk op (bij de begeleider of de adviseur in de buurt rondhangen).
- De jongere verbergt het eigen lichaam.
- De jongere praat negatief over zichzelf (ik kan toch niks, ik hoor er toch niet bij).
- De jongere doet geheimzinnig en/of is gesloten over thuis.
- De jongere zoekt conflicten op met andere jongeren en de begeleiding of de adviseur.
- De jongere is agressief richting zichzelf (zelfverwonding), andere leden en/of begeleiding of adviseur.
- De jongere ontwijkt gespreksonderwerpen over liefdesrelaties en seksualiteit.
- De jongere misdraagt zich (diefstal, brandstichting, vandalisme).
- De jongere drinkt te veel en te vaak alcohol.
- De jongere lijkt onder invloed van drugs (rode ogen, versuft of opgefokt).
- De jongere is vaak, zonder duidelijke reden, afwezig.
- De jongere gaat snel naar huis, terwijl de rest nog blijft.
- De jongere vertoont seksueel gedrag en uitspraken die niet passen bij de leeftijd.

3.4.5 Stappenplan

Voor jongeren die in de knel zitten, is het doorgaans moeilijk om hulp te vragen. Allereerst speelt een rol dat zij bang zijn om gestraft te worden, ze worden immers al mishandeld. Verder denken zij vaak dat wat de ouder doet, normaal is. Er is een klein percentage dat zelf om hulp vraagt, bijvoorbeeld via de Kindertelefoon. Daarom is belangrijk om de signalen van kindermishandeling te kunnen herkennen. In de [Handleiding omgaan met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling](#) zijn de stappen die je kunt nemen aangegeven. Het stappenplan op de volgende pagina is afkomstig uit die handleiding. Uiteraard is elk geval uniek en het gaat er vooral om binnen je team en mogelijk later in een breder kader de randvoorwaarden te bespreken.

Stap 1

Als begeleiding of adviseur zie je signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld of mishandeling.

Stappenplan

Omgaan met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Stap 2

Je informeert bij de andere begeleiding of zij jouw zorgen delen of dezelfde signalen zien.

Indien je medeleiding de signalen niet herkent en je toch twijfelt, meld dan je zorgen bij de groepsbegeleider*. Indien deze (ook) je zorgen niet deelt, kun je zelf een adviesgesprek aanvragen bij 'Veilig Thuis'. Deze procedure kan per gemeente verschillen.

Stap 3

Je informeert je teamleider. Jij of de teamleider informeren de groepsbegeleider*.

De groepsbegeleider* legt alle signalen vast. Dit verslag is alleen voor jezelf en het team. Na afronding van het stappenplan vernietig je dit document.

Stap 4

Je stemt met de groepsbegeleider* af wie met het jeugdlid of de ouders in gesprek gaat om de signalen te toetsen. Indien er een goede reden is om dit gesprek niet te voeren, ga naar Stap 5.

Voordat je het gesprek aangaat met een jeugdlid en/of ouders, kun je 'Veilig Thuis' bellen voor een adviesgesprek. Bij vermoedens seksueel misbruik ga je niet zelf in gesprek met het jeugdlid.

Na een gesprek met de ouders en/of het jeugdlid zijn er niet langer vermoedens van geweld. Bewaar je verslag. Spreek af wie initiatief neemt om de situatie te evalueren. Laat de evaluatie na ongeveer drie maanden plaatsvinden.

Het vermoeden blijft bestaan, ook na een gesprek met de ouders en/of het jeugdlid: ga naar Stap 5.

Stap 5

Meld een vermoeden van kindermishandeling bij Veilig Thuis of meld een vermoeden van huiselijk geweld (tussen de ouders) bij het SHG.

Je kunt uit naam van de Scoutinggroep een melding doen bij Veilig Thuis, waarbij je duidelijk benoemt dat het om een melding gaat. Het verslag kan je, indien gewenst, overdragen.

Stap 6

Blijf betrokken en doe, indien er nieuwe signalen zijn, een nieuwe melding.

Ga niet zelf verder in gesprek met ouders, ga het niet zelf oplossen. Scouting is een vrijwilligersorganisatie. Laat de hulpverlening aan derden over!

*) In de meeste groepen is de groepsbegeleider de vertrouwenspersoon, maar dat kan ook een andere persoon zijn.

Er kunnen argumenten zijn om ouders niet te informeren bij een melding. Dit gaat spelen als een jeugdlid acuut in gevaar is en de inschatting is dat het risico voor het jeugdlid groter is als bekend wordt dat je het gaat melden. Verder is het goed om gesprekken met ouders over deze gevoelige onderwerpen altijd in een tweemanschap te voeren. De vertrouwenspersoon, de groepsbegeleider of de groepsvoorzitter kunnen je hier bij ondersteunen.

Hoe vervelend en naar de situatie ook is, bedenk wat jouw rol is. Je kunt een verhaal aanhoren, maar je kunt de problemen niet oplossen. Hoe goed we het als begeleider, adviseur en Scouting in het algemeen ook bedoelen, we zijn geen hulpverleners. Laat jongeren zelf, eventueel met jouw ondersteuning, professionele hulp zoeken.

Twee dingen zijn heel belangrijk. Als eerste mag je nooit beloven dat je het geheim zult houden. Wanneer je weet dat een jongere in de knel zit, zul je daar iets mee moeten doen. Daarnaast wil jij misschien ook je verhaal bij iemand kwijt of samen met iemand bedenken welke vervolgstappen er zijn. De groepsbegeleider is daarvoor mogelijk een geschikt persoon. Ten tweede is een explorer of roverscout zelfstandig genoeg om zeggenschap te hebben in het vervolgproces. Wanneer de jongere niet wil dat er contact met de ouders wordt opgenomen, doe dat dan ook niet achter zijn of haar rug om. Zoek samen naar iemand met wie er wel contact opgenomen kan worden, zoals een oma of een mentor op school. Help de jongere op weg door (eenmalig) samen naar de volgende stap te gaan, maar houd daarbij voldoende afstand.

3.5 Noodnummer

Soms is er een calamiteit waarbij het nodig is om direct actie te ondernemen. Voorbeelden hiervan zijn ongewenst gedrag, een ongeval met letsel of dodelijke afloop, een sterfgeval, brand in je Scoutinggebouw of kindermishandeling. Voor deze gevallen heeft Scouting Nederland een noodnummer (033-4960911) dat 24 uur per dag bereikbaar is. Zij kunnen hulp bieden en informatie geven als zich een situatie met ongewenst gedrag of een overlijden voordoet. De mensen die de telefoon beantwoorden zijn ervaren in de hulpverlening en hebben veel ervaring met dit soort situaties.

3.6 Voorbeeldfunctie

Als begeleider of adviseur ben je vaak een voorbeeld voor de jongeren. Jij bent iemand aan wie ze zich kunnen spiegelen. Je bent één van de weinige volwassenen in hun omgeving, die – anders dan ouders of docenten – niet alleen maar regels oplegt, maar vooral leuke en uitdagende dingen met ze doet. Je bent zelfstandig, straalt vertrouwen uit en weet wat je wilt. Dat zijn natuurlijk voorwaarden om een goede begeleider of adviseur te zijn, maar voor de jongeren maakt dat juist dat je een rolmodel bent. Je bent vanuit hun gezichtspunt eerder 'grote broer of zus' dan een 'opvoeder'. Dit brengt met zich mee dat de jongeren bewust en onbewust dingen van je overnemen. Natuurlijk zet je binnen Scouting je beste beentje voor, maar je hebt die voorbeeldrol ook wanneer je zaterdagavond laat met jouw vrienden in de kroeg staat en ze je daar tegenkomen.

Zie ook het *Explorerkompas* in de *Explorergids*. Hierin staan de tien rollen die je als explorerbegeleider in een afdeling hebt. Voor een adviseur van een stam is dit hoofdstuk ook zinvol om eens door te nemen.

3.7 Veilig sociaal klimaat

3.7.1 Veiligheid in de groep

Het Scoutingspel is bij uitstek vrijetijdsbesteding waarin jongeren kunnen leren samenwerken. Zeker in de huidige vrijetijdsbesteding van jongeren. Door samen met leeftijdsgenoten activiteiten te

organiseren en ondernemen leren jongeren belangrijke sociale vaardigheden als samenwerken, delen, andere meningen respecteren, onderhandelen en omgaan met ideeën en gevoelens. Scouting zorgt voor een veilige omgeving waarin dit kan gebeuren, zowel fysiek als sociaal.

De sfeer in de groep hangt af van de onderlinge relaties tussen de leden en de manier waarop ze met elkaar omgaan. De relaties tussen de diverse leden hebben te maken met het wel of niet hebben van gemeenschappelijke verwachtingen, de inzet voor het gemeenschappelijk belang of het eigen belang. Het heeft ook te maken met het zich wel of niet op het gemak voelen in de groep: kan men zeggen wat men wil of wordt men gelijk 'afgemaakt'? Het gaat over waarden en normen van de groep. Hoe gaat men met elkaar om en welke regels gelden daarvoor? In deze paragraaf zullen we handvatten geven voor een sociaal veilige groep.

In iedere groep krijgen of nemen leden een bepaalde rol op zich: degene die zwijgt, de leider, de meeloper, etc. Hoe de individuele leden omgaan met hun rol, bepaalt mede de sfeer in de groep. De veiligheid in de groep hangt samen met de mate waarin bepaalde groepsrollen de gelegenheid krijgen dominant te zijn of niet. Als een leider met negatieve waarden en normen het in de groep voor het zeggen krijgt, is de kans groot dat de sfeer in de groep al snel negatief wordt en voor een aantal jongeren onveilig. In een gezonde groep voelt ieder lid zich ten eerste veilig, ten tweede geaccepteerd en ten derde gerespecteerd. Een ieder die in een groep functioneert, is op zoek naar voldoening van deze behoeften.

Uiteraard staat of valt alles met een goede sfeer in je eigen team van begeleiding. Dat is een voorwaarde voor een goed en veilig sociaal klimaat binnen je speltak en groep.

3.7.2 Sociaalvaardig gedrag

Binnen een groep zijn jongeren sociaal vaardig als ze samenwerken, maar ook voor zichzelf opkomen, zich verantwoordelijk voelen voor de groep en zich inleven in de andere leden. Verder is het van belang dat jongeren met hun emoties, zoals woede, leren omgaan en conflicten en problemen oplossen.

Tijdens de gewone activiteiten van de groep geeft de begeleiding sociale ondersteuning: hulp bij het aanleren van sociaal vaardig gedrag en het ontwikkelen van een positief zelfbeeld. Goede sociale ondersteuning sluit aan op signalen en behoeften van de jongere. Deze omvat de volgende drie componenten:

- De affectieve component: met de affectieve component wordt bedoeld dat de begeleider of adviseur de emotionele lading van een bepaalde gebeurtenis benoemt voor de jongere. Als een bepaalde opdracht niet lukt, dan benoemt de volwassene de spanning en de eventuele teleurstelling. Hierdoor voelt het jeugdlid zich gezien en begrepen.
- De informatieve component: de jongere krijgt voldoende inzicht in de problematische situatie. Dit gebeurt door bij de jongere na te gaan welke kennis al aanwezig is en dit aan te vullen door informatie en uitleg te geven over waarom dingen op een bepaalde manier gebeuren, waarom anderen zo reageren, hoe gedrag bij anderen overkomt en wat in bepaalde situaties kan worden verwacht.
- De gedragsregulerende component: de volwassene en de jonger zoeken samen naar een gewenste gedragsverandering en een manier om daar te komen. Dit kan door de jongere concrete aanwijzingen te geven wat het zou kunnen doen om zijn of haar doel te bereiken.

3.7.3 Zelfbestuur

Hoe worden in jouw speltak afspraken gemaakt? Bepaalt de begeleiding of adviseur wat er moet gebeuren of bespreken jullie alles samen? Een goede afdeling of stam heeft een speltakbestuur dat elke drie maanden, of vaker wanneer dat nodig is, een overleg met de hele speltak organiseert. Er wordt dan overlegd over het programma en andere belangrijke zaken, zoals het zomerkamp. Dit is één van de manieren waarop bij Scouting wordt gewerkt aan het ontwikkelen van sociaalvaardig gedrag bij jongeren.

Het hebben van een speltakbestuur heeft een heleboel voordelen:

- Jongeren hebben zelf de touwtjes in handen.
- Jongeren leren om te gaan met verantwoordelijkheden.
- Jongeren leren taken te verdelen.
- Jongeren leren hun eigen speltak te managen.
- Jongeren doen ervaring op met bestuursvaardigheden.
- Jongeren krijgen een extra uitdaging in het programma-aanbod.

De taken van zo'n bestuur verschillen van speltak tot speltak. Op het speltakoverleg kunnen de volgende dingen worden besproken:

- Programma-ideeën, waarmee een programma wordt gemaakt voor drie of vier maanden of langer.
- De jaarlijkse expeditie of het jaarlijkse zomerkamp.
- Nieuwe plannen.
- Gemaakte plannen: gaat het nog goed of moeten de plannen veranderd worden?
- Het geld: hoe komen we aan geld en waar geven we het aan uit?
- Regels en afspraken in de speltak.
- De taakverdeling.

Waarom organiseer je een overleg met de hele speltak en waarom kun je die beslissingen niet gewoon elke opkomst stukje bij beetje nemen? Daar zijn een paar goede redenen voor. Allereerst ben je dan niet elke week bezig met een veel, soms saai, gesprek. De jongeren komen immers om iets te doen. Daarnaast is het handig als je alle afspraken in één keer maakt. Dat is voor iedereen duidelijker dan wanneer je dat elke week een beetje doet en daar de volgende week weer op terugkomt. Bovendien heb je tijd nodig voor het voorbereiden van activiteiten. Iedereen is verantwoordelijk voor het runnen van de speltak, niet alleen de begeleiding, adviseur of het speltakbestuur.

Het samen besturen van de speltak wil niet zeggen dat altijd de meeste stemmen gelden. Soms is een besluit zo belangrijk dat iedereen het ermee eens moet zijn. Dan moet je langer met elkaar praten, zodat iedereen kan uitleggen wat hij of zij ervan vindt en waarom.

Kortom: er is een bestuur om het allemaal wat gemakkelijker te maken in de speltak. Als jouw afdeling of stam geen bestuur heeft, is het slim om er één op te richten.

Een speltakbestuur bestaat uit een voorzitter, een secretaris en een penningmeester. Eén keer per jaar zijn er verkiezingen. Zo krijgt iedereen de kans iets van de functie te maken. Met elkaar moeten de bestuursleden leren samen te werken. Wanneer je in de speltak werkt met een speltakbestuur, wil dat niet zeggen dat zij dan alles moeten gaan doen. Het bestuur is geen groepje jongeren dat alles gaat organiseren en besluiten. Het bestuur moet eigenlijk alleen maar iets meer letten op de dingen

waar je met de hele speltak verantwoordelijk voor bent. Als begeleider of adviseur ondersteun je het speltakbestuur zo veel mogelijk. In de *Explorergids* staat in het hoofdstuk 'Bij de Explorers' zowel meer achtergrondinformatie over het zelfbestuur als een praktijkvoorbeeld bij een afdeling.

3.7.4 Veilige activiteiten

In *Module 8: Veiligheid* is onderstaand rijtje al besproken. In deze module gaat het niet alleen om de fysieke veiligheid (dat er geen ongelukken gebeuren), maar vooral om de sociale en emotionele veiligheid. Het is goed om onderstaande voorwaarden eens vanuit dat oogpunt te bekijken:

- De activiteit is fysiek en emotioneel haalbaar voor elke deelnemer.
- De deelnemers krijgen de kans om 'nee' te zeggen tegen de activiteit.
- De deelnemer moet zich veilig voelen in de groep.
- De activiteit past bij het ontwikkelingsniveau van de deelnemer.
- De verantwoordelijken van de activiteit zijn in staat om de activiteit goed te leiden.
- De randvoorwaarden zijn veilig.
- De activiteit is niet gewelddadig.

Of een activiteit fysiek en emotioneel haalbaar is voor elke deelnemer, is een inschatting vooraf. Er mag natuurlijk wel een uitdaging zijn, maar het is jouw taak als begeleider of adviseur om te zorgen dat je niet de grens overgaat waarbij het voor jongeren echt niet leuk meer is. Zorg er voor dat het 'leuk' blijft. Even afzien mag best, maar durf als volwassene een activiteit af te blazen als het toch te ver, te zwaar, te nat of te koud wordt. Als iemand echt niet durft, mag hem of haar nooit over de grens duwen.

Heeft iemand écht de kans om 'nee' te zeggen, zonder sociale druk of omdat het zo hoort? Kan iemand zonder gevolgen zeggen deze activiteit over te slaan?

Voelt iemand zich altijd veilig in de groep? Wat gebeurt er wanneer jij als begeleider of adviseur niet aanwezig bent?

Overvliegen en kamptradities en -ceremoniën zijn zaken die binnen sommige groepen 'gewoon' zijn en bij andere groepen niet. Ze zijn ontstaan vanuit traditie. In sommige groepen ben je als nieuw lid tijdens je eerste zomerkamp gegarandeerd de klos. Binnen het waterwerk komt Neptunus regelmatig op bezoek, wat soms gepaard gaat met 'godendrank' voor de nieuwelingen.

Maar is dat dan de manier om iemand te verwelkomen? Draagt het bij aan een veilig en sociaal klimaat? Zeker niet! Scouting Nederland keurt ontgroenen en de ouderwetse kampdoop daarom af en stimuleert positieve kampceremoniën, gericht op het versterken van verbondenheid en saamhorigheid. Om ervoor te zorgen dat het voor iedereen leuk is, kan je jezelf de volgende belangrijke vragen stellen:

- Als men dit bij jou zou doen, zou je dat dan leuk vinden?
- Vinden ouders dit goed?
- Zou je dit maandag op je werk of op school kunnen vertellen?

Samen taart eten, de nieuwe leden van een ontbijtje op bed voorzien, met de hele speltak gezamenlijk een uitdaging aangaan of een welkomsteest houden? Dat zijn leuke manieren om nieuwe leden op te nemen in de afdeling of stam.

Bij het kijken naar ceremoniën en tradities binnen je eigen groep kun je kijken hoe je de onderlinge verbondenheid in je groep kunt versterken. Belangrijk is dat de activiteiten die hieruit voortkomen leuk en uitdagend zijn voor iedereen. In de *Exploreergids* kun je hier meer over lezen.

3.7.5 Ruimte voor iedereen

Scouting staat open voor iedereen die zich aan de doelstellingen houdt. Het Scoutingspel is voor iedereen. Scouting wil haar (jeugd)leden, ongeacht culturele achtergrond, afkomst, geloof, beperking of politieke overtuiging, een veilige en leerzame omgeving bieden. Dat betekent dus dat Scouting tegen elke vorm van discriminatie is en iedereen in zijn of haar waarde laat. Het gaat daarbij niet alleen om directe vormen als uitschelden, maar soms moet je dus een beetje nadenken over hoe je dingen aanpakt. Als je bijvoorbeeld de regel stelt dat kinderen op kamp éérs een boterham met hartig moeten eten, moet je natuurlijk wel méér dan alleen boterhamworst aanbieden (kaas voor de vegetariërs en kipfilet voor de islamitische leden). Is er ruimte voor een jeugdlid in een rolstoel? Is 'homo' ook het meest favoriete scheldwoord van jouw jeugdleden? Hoe ga je om met een jongere die kaart en kompas gewoonweg niet snapt?

Duidelijke waarden en normen kunnen ervoor zorgen dat iedereen het gevoel heeft dat ze er mogen zijn. Regels worden vaak van buitenaf, bijvoorbeeld door de begeleider, adviseur of groepsbestuur, opgelegd aan de groep. Waarden en normen komen vanuit de groepsleden zelf. Ze worden vaak niet uitgesproken, maar hebben op onbewust niveau een grote invloed op het functioneren van de groep. Zijn waarden en normen eenmaal gevestigd, dan zijn ze moeilijk te veranderen.

Het is een goede strategie om als begeleider of adviseur duidelijk te zijn over waarden en normen en wanneer er negatieve waarden en normen zijn, deze direct te bespreken. Door deze en andere niet uitgesproken waarden en normen te bespreken, krijgen de jongeren meer inzicht op wat er eigenlijk aan de hand is en wordt het mogelijk de waarden en normen bij te stellen. Wat kan helpen bij het veranderen, is te kijken naar de belangen van degenen die niet kunnen of willen veranderen. Wat willen ze bereiken door het vasthouden aan deze normen en waarden of wat willen ze vermijden? Door positieve feedback te geven en door middel van duidelijke regels, creëer je een veilige sfeer, waarin veranderingsprocessen plaats kunnen vinden.

Om samen activiteiten te gaan ondernemen, samen op kamp of expeditie te gaan naar het buitenland, samen dingen te gaan organiseren, is het van groot belang dat iedereen zich veilig voelt in de speltak.

3.7.6 Zelfvertrouwen, acceptatie en respect

Een groot deel van de jongeren is onzeker over zichzelf. Het lichaam verandert tijdens de puberteit, de sociale status verandert en wat mensen van hen verwachten verandert. Of ze het nu willen of niet, ze krijgen een heel pakket aan verantwoordelijkheden in hun schoenen geschoven. In deze periode van ontdekking en onzekerheid moet de jongere gerespecteerd worden. Een meisje kan zich bijvoorbeeld ongemakkelijk voelen door lichamelijke veranderingen. Het is dan niet leuk wanneer er seksueel getinte grappen gemaakt worden.

Als begeleider heb je de taak om bij de jongeren zelfvertrouwen, verantwoordelijkheid en zelfbewustzijn te bevorderen. Dit kan op veel manieren, zoals het stapsgewijs en begeleid toekennen van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. In deze module wordt daaraan geen nadrukkelijke aandacht besteed. In [Module 5b: Activiteitenwensen en spelideeën](#) wordt dieper ingegaan op jeugdparticipatie.

Als je als begeleider of adviseur kijkt naar het groepsproces dan is het ook belangrijk te zien hoe iedereen op elkaar reageert. Hoe reageert een jeugdlid op een ander jeugdlid? Hoe reageert een

jeugd lid op de volwassene en andersom? Het belangrijkste is een sfeer van respect te creëren, een plaats waar iedereen zich veilig voelt. Laat een jongere niet bang zijn om de eigen grenzen aan te geven, een leuke jongen of meid is niet alles waard. Maar laat ze ook letten op de gevoelens van de ander. Is iemand wel toe aan wat een ander in gedachten heeft? Als een meisje die net bij de speltak is, erg opkijkt tegen die hele stoere voorzitter, hoe gaat die stoere voorzitter daar dan mee om? Ook als begeleider of adviseur moet je steeds bewust zijn van jouw rol in het groepsproces en wat de eventuele gevolgen zijn van je acties.

Een relatie die tussen twee jongeren kan ontstaan, is in principe geen enkel probleem, maar maak wel goede afspraken. Bespreek met elkaar wat kan en wat niet: mag je gemengd slapen? Mag je gemengd douchen? Mag je seks hebben tijdens het zomerkamp of de expeditie? Het lijken vragen waar je meteen een antwoord op kunt geven, maar je zou niet de eerste groep zijn waar na een kamp een meisje zwanger blijkt te zijn.

Homoseksualiteit wordt niet altijd even gemakkelijk geaccepteerd door de omgeving. Dat begint al met allerlei scheldwoorden: als een jongen iets doms doet, wordt hij al snel voor 'homo' of 'flikker' uitgemaakt. In de leeftijd van de explorers komen de meeste jongeren achter hun eigen seksualiteit, dat wil zeggen: hetero-, bi- of homoseksualiteit. Ongeveer 5% tot 10% van de mensen is niet heteroseksueel, in een speltak zijn dit dus al gauw één of twee personen. Als zij steeds negatieve opmerkingen horen over hun vorm van seksualiteit, dan kan dat heel bedreigend zijn. Zo'n jongen of zo'n meisje zal in die speltak dus nooit helemaal zichzelf kunnen zijn. Het kan vaak nog jaren duren eer ze zichzelf zeker genoeg voelen om er mee naar buiten te komen. Het is daarom goed om aandacht aan dit onderwerp te besteden.

3.7.7 *Veilig online*

Voor jeugdleden heeft de begeleiding en adviseur vaak een voorbeeldfunctie en ze zien je meestal als één van hun beste maatjes. Ook op social media. Daarom gebeurt het regelmatig dat jeugdleden begeleiding of de adviseur uitnodigen om 'vriend' te worden. Hoe je hier mee omgaat, is aan jou als leidinggevende, of breder, naar de afspraken die er binnen jouw groep over social media zijn gemaakt. Je hebt een voorbeeldfunctie en een bepaalde rol binnen Scouting. Is de content op jouw persoonlijke profiel in lijn met die voorbeeldfunctie en je rol, dan is er niet perse iets aan de hand. Heb je het op je profielpagina met je vrienden over bijvoorbeeld uitgaan of gebeurtenissen in je privé-omgeving, dan is het niet verstandig vrienden te worden.

Het advies vanuit Scouting Nederland is om géén vriend of follower te worden op social media met minderjarige (jeugd)leden. Als je met je jeugdleden wil communiceren via Facebook, kan je het beste een Facebookgroep aanmaken. Als je een besloten groep aanmaakt, is er de mogelijkheid om de directe link naar die groep aan je jeugdleden te geven. Zij kunnen zich dan aanmelden en moeten vervolgens toestemming krijgen van een beheerder om lid te worden. Op deze manier hoef je als beheerder van een Facebookgroep (begeleiding of adviseur) geen vrienden te zijn met de jeugdleden om ze te kunnen bereiken op Facebook en kun je mensen die je niet in de Facebookgroep wil, makkelijk erbuiten houden. Let er wel op dat je als begeleider of adviseur je profiel hebt afgeschermd op Facebook, anders kunnen jeugdleden alsnog alles zien wat je doet.

Het staat je vrij om hier binnen de groep afspraken over te maken. Houd daarbij goed in de gaten wat de implicaties zijn als je je op social media bevriend met jeugdleden. Nodig in eerste instantie niet zelf uit. Laat het initiatief bij het jeugd lid, om zo scheve verhoudingen te voorkomen. Je kunt vervolgens zelf bepalen of je de uitnodiging accepteert. Op Twitter heb je geen keuze als het gaat om wie je volgt of niet. Je kunt mensen wel blokkeren. Het is goed om hier met je groep eens over na te denken. Scouting Nederland heeft een [voorbeeldprotocol](#) voor gebruik van social media op de website staan.

3.7.7.1 Eén-op-ééncommunicatie met behulp van nieuwe media

Je mag natuurlijk altijd communiceren met je jeugdleden. Ook online, bijvoorbeeld via een direct bericht op Facebook of Twitter, of per e-mail. Omdat deze communicatievormen minder transparant zijn dan een ouderwetse brief per post, adviseren we je om in zo'n geval altijd de ouders of andere begeleiding in te kopiëren om vervelende situaties te voorkomen. Bij gebruik van e-mail kun je bijvoorbeeld denken aan een groepse-mailadres waarin al je teamleden meeleezen. Een andere optie is om een publieke post te doen in het profiel van het betreffende lid, dan kan iedereen meekijken. Op die manier behouden we ook online een veilige omgeving voor leden.

Steeds meer kinderen hebben een mobiele telefoon met internet. Onderlinge communicatie is daarmee nog veel makkelijker geworden dan het al was en er wordt ook sneller contact gelegd. SMS, WhatsApp en directe berichten op social media zijn vormen van contact waarbij begeleiding in onderling contact net zo wordt gezien als een vriend op school. Het is snel en makkelijk ook naar begeleiding berichten, vragen, foto's en filmpjes te sturen. Dit kan heel erg handig zijn, bijvoorbeeld wanneer je een jongere helpt om een opkomst te organiseren. Houd daarbij rekening met het feit dat jeugdleden niet altijd in staat zijn onderscheid te maken in dit één-op-ééncontact. Wanneer is overleg 'nuttig contact' en wanneer 'leuk contact' met begeleiding of de adviseur buiten de opkomsten om? Het is daarom aan jou als begeleider of adviseur om de grenzen te bewaken. Voer geen privégesprekken met jeugdleden en houd de gesprekken zakelijk. Leg ook aan de jeugdleden uit dat dit de spelregels zijn. Heeft een jeugdlid behoefte om meer te delen met jou als begeleider of adviseur, dan kun je afspreken daar in een privégesprek niet verder op in te gaan, maar dit, samen met het lid en een andere begeleider of adviseur, te bespreken voor, tijdens of na de komende opkomst. Voor veel jonge leiding zal het wettelijk zijn deze grenzen te bepalen en te hanteren, omdat ze op eenzelfde manier omgaan met deze media. Maak bijvoorbeeld in de groepsraad en (bij oudere jeugdleden) in de opkomsten afspraken over hoe je omgaat met onderling contact. Oudere leiding, het bestuur en/of de groepsbegeleider kan helpen afspraken te maken om grenzen te bepalen in wat 'nuttig contact' (zakelijk) of 'leuk contact' is.

3.8 Omgangsregels

3.8.1 Regels

Iedereen heeft eigen ideeën over wat gewenst of normaal gedrag is. Afspraken en regels zijn er om gezamenlijke grenzen vast te stellen. Een concreet voorbeeld van een afspraak die je met elkaar maakt, is de opkomsttijd en plaats. Dit lijkt een eenduidige afspraak, maar in praktijk zal de ene persoon zich strakker aan de tijd houden dan de ander. Dit kan tot een conflict leiden waarna een harde (geschreven) afspraak gemaakt wordt, of er ontstaan ongeschreven regels over wat acceptabel is en wat niet. In een speltak zijn er dus geschreven en ongeschreven regels.

Geschreven regels

Hiermee worden alle afspraken bedoeld die uitgesproken zijn en vaak ergens op papier staan. Dit zijn bijvoorbeeld de begintijd van een opkomst, de plaats van de opkomst en dat je je moet afmelden als je niet komt. Later komen hier vaak afspraken bij over wie de koffie en thee verzorgt en hoe programma's worden voorbereid. Dit zijn regels en afspraken die de jongeren zelf maken met elkaar en met de begeleiding of adviseur. Hoewel veel regels alles heel duidelijk kunnen maken, kan het ook als beklemmend ervaren worden. Ruimte om uit te vinden wat werkt en wat niet, is er niet en er wordt weinig beroep gedaan op eigen verantwoordelijkheid. Gaandeweg moet je als speltak zien uit te vinden hoeveel en waarover je regels nodig hebt en wat je gaat doen als men zich er niet aan houdt.

Niet alleen de regels van de speltak zijn regels waaraan je je moet houden. Er zijn ook regels vanuit de groepsraad, de vereniging Scouting Nederland en de gemeente, bijvoorbeeld dat je elk jaar een kasboekoverzicht moet inleveren of dat je geen kampvuur mag houden na 23.00 uur. Daarnaast heb je je uiteraard te houden aan de wet.

Aan boord van een boot zijn regels van wezenlijk belang. Ze maken voor iedereen duidelijk wie wat gaat doen en wie waar verantwoordelijk voor is. Binnen Scouting zijn er meer activiteiten, waar afspraken heel strak gemaakt moeten worden om de activiteit veilig te laten verlopen. Denk bijvoorbeeld aan activiteiten als abseilen, klimmen, vuur maken, pionieren en houthakken.

Tip: zorg dat de nieuwe leden de geschreven of uitgesproken regels van de speltak zo snel mogelijk krijgen. Dat schept duidelijkheid naar iedereen, zowel voor leden als hun ouders.

Ongeschreven regels

Naast al die geschreven regels zijn er ook ongeschreven regels. Dit zijn voornamelijk omgangsregels. Die zijn vaak moeilijk te volgen, want niemand spreekt ze uit. Men gaat ervan uit dat iedereen de regels logisch vindt en zich hieraan houdt, maar dat is als er nieuwe mensen bij de afdeling of stam komen niet altijd het geval. Dat kan tot ruzies leiden. De regels worden op die manier opnieuw bepaald.

Er kunnen in een speltak ongeschreven regels zijn ontstaan die de grenzen van fatsoen voorbij gaan. In sommige vriendengroepen is het bijvoorbeeld heel gewoon veel te vloeken, seksistische grappen te maken of elkaar veel te stompen. Bij speltakken kan deze situatie ook ontstaan. Als begeleider of adviseur kun je daar wat aan doen. Je hebt een grote invloed op hoe men met elkaar omgaat. Geef het goede voorbeeld en maak, waar nodig, onderwerpen bespreekbaar.

Hoe beter de leden van een speltak elkaar kennen, hoe meer ongeschreven regels er zullen ontstaan. De leden raken op elkaar ingespeeld en het organiseren gaat soepel. Elkaar leren kennen en verwachtingen uitspreken, is belangrijk. De nieuwe leden zullen niet alle (on)geschreven regels kennen. Duidelijkheid in regels en verwachtingen uitspreken, kan een heleboel moeilijkheden voorkomen. Met name voor explorers in de experimenteefase geldt: zorg dat regels duidelijk zijn en streef naar gelijkheid. Een regel die voor de jongeren geldt, geldt ook voor jou. Een voorbeeld is dat als de jongeren niet mogen roken tijdens de opkomst, je dat zelf ook niet doet.

3.8.2 Creëren gesprek

Hoewel jongeren goed in staat zijn om een serieus gesprek te voeren, werkt dit vooral in een klein groepje, zodat ze niet zo snel zijn afgeleid door wat er om hen heen gebeurt. Houd daar ook rekening mee bij de locatie. Probeer zoveel mogelijk storingsbronnen te vermijden. Het is dan ook niet handig om een serieus gesprek te voeren in de keuken, waar om de haverklap iemand binnen komt lopen.

Wanneer je met de hele speltak een gesprek wilt voeren, denk dan aan de spanningsboog van de groep: de ketting is hierbij zo sterk als de zwakste schakel. Wanneer één of twee mensen zijn afgeleid, heeft dat grote gevolgen voor het gesprek.

Gebruik daarom vormen waarbij steeds een nieuwe input komt, bijvoorbeeld stellingen. Door een spelvorm te gebruiken, leid je de jongeren ook een beetje af. Het spel *Be Cool!* is hier een goed voorbeeld van. Het spel *Be cool!* is bedoeld om te praten over respect, het op een goede manier met elkaar omgaan, samenwerken in verschillende situaties, het ervaren van respect door verschillende

opdrachten en het leren van feiten. *Be cool!* is ontwikkeld voor de speltakken scouts, explorers, roverscouts en (bege)leiding. Het spel kan gespeeld worden door gebruik te maken van een speelbord, maar het is ook mogelijk het spel buiten te spelen.

Speciaal voor afdelingen en stammen is door Scouting Gelderland een bordspel ontwikkeld. *FF KLFEN* is een uitdagend spel waarin explorers en roverscouts het gesprek met elkaar aan te gaan over diverse onderwerpen die soms nogal moeilijk bespreekbaar zijn. Je kunt het spel bestellen door een mailtje te sturen naar info@scouting gelderland.nl.

Denk na over het moment waarop je het gesprek wilt aangaan. Als de jongeren vol energie zitten, zitten ze te stuiten aan de tafel, maar als ze te moe zijn, dwalen ze snel af. Tijdens een weekendkamp is er vaak meer ruimte dan tijdens een gewone opkomst. Natuurlijke momenten zijn zaterdagavond bij het kampvuur (rustig muziekje, chipje erbij ...) of zondagochtend.

In *Module 12: Gespreks- en overlegvaardigheden* wordt dieper ingegaan op gesprekstechnieken.

3.8.3 Samen gedragsregels opstellen

Iedereen die lid is van Scouting, onderschrijft de doelstellingen, het huishoudelijk reglement van de vereniging en de gedragscode. De basis van omgang met elkaar binnen Scouting komt terug in onze wet en belofte. De inhoud hiervan is aangepast aan alle verschillende leeftijdsgroepen. De wet en belofte vormen een goede kapstok, maar zijn nog erg algemeen. Daarom kan het goed zijn om in je groep afspraken te maken over omgangsregels. Hier heeft Scouting Nederland geen blauwdruk voor, maar in de volgende paragraaf vind je een aanzet voor dergelijke regels. Hiermee kun je gewenst gedrag binnen een groep of speltak bespreekbaar maken en kunnen we nieuwe begeleiding of adviseurs duidelijk maken hoe we met elkaar om willen gaan. Op de website van Scouting Nederland staat nog veel meer informatie over sociale veiligheid in het algemeen en omgangsregels in het bijzonder.

Wij vinden afspraken maken over de manier van omgaan met elkaar belangrijk, omdat iedereen zich prettig en veilig moet kunnen voelen. Dit kan alleen als je elkaar in je waarde laat en elkaar met respect behandelt. Dit betekent dat wij in onze vereniging alle vormen van ongelijkwaardige behandeling, zoals pesten, machtsmisbruik, discriminerende, racistische, seksistische of (seksueel) intimiderende gedragingen of opmerkingen, of het hiertoe aanzetten, ontoelaatbaar vinden.

Bij Scouting vragen wij van alle kader en jeugdleden, maar ook van hun ouders en anderen die meedoen met onze activiteiten, dat zij meewerken aan het naleven van de omgangsregels. Niet alle zaken die anderen kunnen kwetsen, kunnen we in regels verwoorden. Dan zouden het er veel te veel worden. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat als iets niet genoemd wordt, dit wel toelaatbaar is.

Ook in jouw speltak zijn afspraken gemaakt. Sommige afspraken kun je gemakkelijk veranderen, bijvoorbeeld als je andere posters wil ophangen in je lokaal. Andere afspraken zijn moeilijker te veranderen, zoals het tijdstip waarop jullie opkomsten zijn. Afspraken die niet binnen de speltak zijn gemaakt, kunnen ook niet binnen de speltak veranderd worden. Dan moet je naar de groepsraad, de regioraad of de landelijke raad. Sommige afspraken zijn buiten Scouting gemaakt, bijvoorbeeld met de gemeente.

Scouting Nederland stelt dat alle scouts zich houden aan de Nederlandse wet. Dat klinkt heel logisch en gemakkelijk, maar dat betekent wel dat er ineens al een hoop zaken geregeld zijn. Bijvoorbeeld de

tijden waarop je in het bos mag zijn, de tijdstippen dat je vuurwerk mag afsteken, de leeftijd waarop je alcohol mag drinken, etc. In paragraaf 3.8.6 vind je het standpunt van Scouting Nederland over genotsmiddelen.

3.8.4 Tips voor het opstellen van regels

Geef jongeren in eerste instantie de vrije hand. Maak hen duidelijk dat wanneer zij goede regels kunnen opstellen, je die ook zult gaan gebruiken. Dat zorgt er over het algemeen al wel voor dat ze er serieus mee aan de slag gaan en niet met onzinnige regels komen.

Opvallend is dat jongeren voor zichzelf meestal strenger zijn dan jij voor ogen zou hebben. In dat geval kun je de regels ook wat relativeren en afzwakken. Inventariseer de regels van de jongeren en stuur hierbij in de richting van positief geformuleerde grenzen. Vat de regels vervolgens samen tot enkele basisregels en schrijf ze op. Probeer het aantal regels te beperken tot maximaal tien.

Onderwerpen waar je het over zou kunnen hebben zijn:

- Respect.
- Taalgebruik (schelden, hoe spreek je elkaar aan).
- Gebruik telefoon.
- Kleding (Scoutfit of iets anders).
- Pesten.
- Lichamelijk contact.
- Relaties (kliekjes, stelletjes).

Voorbeelden van omgangsregels:

- Ik accepteer en respecteer de ander zoals hij of zij is en discrimineer niet. Iedereen telt mee.
- Ik houd rekening met de grenzen die de ander aangeeft.
- Ik val de ander niet lastig en veroorzaak geen schade.
- Ik maak op geen enkele wijze misbruik van mijn machtspositie.
- Ik scheld niet en maak geen gemene grappen of opmerkingen over anderen.
- Ik negeer de ander niet.
- Ik doe niet mee aan pesten, uitlachen of roddelen.
- Ik vecht niet, ik gebruik geen geweld, ik bedreig de ander niet, ik neem geen wapens mee.
- Ik kom niet ongewenst te dichtbij en raak de ander niet tegen zijn of haar wil aan.
- Ik geef de ander geen ongewenste, seksueel getinte aandacht.
- Ik stel geen ongepaste vragen en maak geen ongewenste opmerkingen over iemands persoonlijke leven of uiterlijk.
- Als iemand mij hindert of lastig valt, dan vraag ik deze persoon hiermee te stoppen. Als dat niet helpt, vraag ik een ander om hulp.
- Ik help anderen zich aan deze afspraken te houden en spreek degene die zich daar niet aan houdt erop aan.

3.8.5 Overtreden van de regels

Je kunt regels opstellen, maar als niemand erop gewezen wordt, dan hebben die regels weinig om het lijf. Jongeren testen graag grenzen, kijken hoever ze kunnen gaan en zullen ook soms verslappen. Dat is niet erg, maar als ze een grens overgaan, is het wel van belang dat ze daar op gewezen worden.

Wees consequent en voorspelbaar. Zorg dat jongeren weten dat over de grens gaan, gevolgen heeft en ook welke gevolgen dat zijn. Dreig niet, maar waarschuw. Bedenk dat die waarschuwing ook uitgevoerd moet kunnen worden. Wanneer je daar vanaf wijkt, ondermijn je je eigen geloofwaardigheid.

Probeer straffen zo veel mogelijk te voorkomen. Straffen komt de sfeer niet ten goede en daarmee glijd je uiteindelijk af naar een neerwaartse spiraal. Wél kun je jongeren laten herstellen wat ze verkeerd gedaan hebben:

- Er is een puinhoop gemaakt, dan ruim je die op.
- Is er iets stuk gemaakt, dan wordt het gemaakt of vervangen.
- Heb je iemand gekwetst, dan bied je je excuses aan.

Dat is geen straf, maar verantwoording nemen voor je daden.

Vermijd absoluut de jongere als persoon aan te vallen door het jeugdlid te beledigen of belachelijk te maken. Laat de jongere voelen dat je hem of haar aanspreekt op zijn gedrag, omdat je met hem of haar het beste voor hebt. Daarom is het ook aangewezen om bij voorvallen met de jongere te praten. In dat gesprek komt het er dan op aan om te laten voelen dat jouw optreden is ingegeven door een betrokkenheid bij de weg naar volwassenheid.

3.8.6 Standpunt Scouting Nederland over genotsmiddelen

3.8.6.1 Alcohol

De leeftijdsgrens voor het gebruik van alcohol is 18 jaar. Scouting Nederland is van mening dat er tijdens Scoutingactiviteiten waar minderjarigen activiteiten met elkaar doen geen alcohol wordt gebruikt. Matig gebruik van alcohol of roken is mogelijk:

- Tijdens activiteiten met (alle) kaderleden.
- Bij bijzondere activiteiten van roverscouts, plusscouts of vrijwilligers van 18 jaar en ouder, bijvoorbeeld tijdens een weekendkamp, een feestavond, etc.

Wordt bij activiteiten gedronken, dan drinken minimaal twee kaderleden helemaal niet (bij voorkeur kaderleden in bezit van rijbewijs). Welke activiteiten hiervoor in aanmerking komen en hoe dit verder wordt uitgevoerd, is aan ieder niveau om hier intern zelf afspraken over te maken. Het spreekt uiteraard voor zich dat je als begeleiding en adviseur verantwoordelijk bent voor de jongeren die onder jouw hoede zijn.

3.8.6.2 Roken

Scouting biedt kinderen en jongeren een veilige speelomgeving. Roken past daar niet bij en daarom is het belangrijk om op een goede manier met roken om te gaan en afspraken te maken in de groep. Ook de overheid wil roken ontmoedigen en niet-rokers beschermen tegen meer roken. Roken is verboden in alle openbare ruimten, op de werkplek en in de horeca. In veel gevallen geldt dat ook voor het clubhuis van je groep. Dit is geregeld in de Tabakswet. Bij explorers en roverscouts speelt hierbij ook de voorbeeldfunctie van de volwassene. Wanneer je als begeleider of adviseur rookt, geef je daarmee indirect aan dat het oké is om te roken. Scouting Nederland is daarom van mening dat er tijdens bijeenkomsten waar jongeren activiteiten met elkaar doen, niet wordt gerookt.

3.8.6.3 Drugs

Scouting Nederland kent geen gedoogbeleid. Het gebruik van drugs is in de Nederlandse wet verboden. Scouting Nederland accepteert daarom geen gebruik van drugs of het in bezit hebben van drugs tijdens Scoutingbijeenkomsten.

3.8.7 Gedragsregels in de natuur

Gedragsregels zijn er niet alleen voor de omgang met elkaar, maar ook voor hoe je je gedraagt naar de omgeving toe. Een voorbeeld hiervan zijn de 'Blauwe Tien' en de 'Groene Tien'. Wanneer je op het water of in het bos bent, leen je een stukje natuur. Daar ga je vanzelfsprekend voorzichtig mee om. Om je daarbij te helpen, zijn er richtlijnen voor fatsoenlijk gedrag in de natuur: de 'Blauwe Tien' en de 'Groene Tien'. Deze richtlijnen zijn al veertig jaar oud, maar ze gelden vandaag de dag nog steeds!

Op het water: Blauwe Tien

1. We houden het water schoon.
2. We gooien ons afval niet weg, maar nemen het mee.
3. We sparen de oevers en het riet.
4. We laten staan wat groeit en bloeit.
5. We laten vogels met rust.
6. We hinderen anderen niet die ook van het water willen genieten.
7. We houden het rustig op het water.
8. We betreden de oevers alleen daar waar het is toegestaan.
9. We houden ons aan de regels en voorschriften (en zeker 'goed zeemanschap').
10. We ontzien gemeenschappelijke en andermans eigendommen.

Op het land: Groene Tien

1. We beschadigen geen bomen en struiken, dus niet in de bast van een boom snijden.
2. We gooien nergens afval neer.
3. We laten bloemen staan.
4. We laten vogels en andere dieren met rust.
5. We zijn voorzichtig met vuur in bos, heide en duin.
6. We helpen mee de rust in de natuur te bewaren.
7. We zetten auto's, bromfietsen en fietsen op de daarvoor bestemde plaatsen.
8. We houden rekening met anderen als we onze tent een mooi plaatsje geven.
9. We nemen de plaatselijke regels en voorschriften in acht.
10. We laten huisdieren niet los lopen in bos en veld.

3.9 Ongewenst gedrag

3.9.1 Seksueel misbruik

Binnen Scouting proberen we er voor te zorgen dat alle leden (kinderen, jongeren en volwassenen) veilig zijn. Met de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en de [gedragscode](#) proberen we de kans op misbruik te verkleinen en is er een eenduidig stappenplan bij wat je moet doen als het tóch misgaat. In geval van nood kun je 24 uur per dag contact opnemen met het [calamiteitnummer](#) van Scouting Nederland: 033-4960911.

3.9.2 Ruzies en conflicten

In elke speltak komen ruzies voor en je kunt ze meestal zien aankomen. Ze zijn vaak heel klein en zo weer opgelost. Vaak ontstaan ruzies uit een storing in de communicatie: men heeft elkaar niet goed begrepen of weet niet waarom de ander iets zo wil of vindt. Bij het laatste is de oorzaak natuurlijk een

gebrek aan kennis over elkaar. Maar zo'n klein meningsverschil kan uitgroeien tot een groot conflict waarbij de hele speltak betrokken is. Om hun gelijk te halen en zich te sterken in hun actie, gaan beide partijen op zoek naar medestanders. De leden van de speltak wordt gevraagd partij te kiezen.

3.9.2.1 Ruzies

Ruzies komen vaak voort uit te weinig slaap, zeker op kamp. Door te weinig uren slaap wordt bij sommige mensen het lontje wel erg kort. De oplossing ligt voor de hand: zorg ervoor dat iedereen voldoende slaapt.

Honger is soms ook een boosdoener. Een conflict uitspreken ná een maaltijd gaat daarom altijd gemakkelijker dan vóór een maaltijd. "Laten we eerst gaan eten en daarna spreken we wel verder", is daarom een handige opmerking.

Daarnaast kan verveling een bron zijn van ruzies. Die ruzies zijn wel te sussen, maar het is nog beter om direct iets actiefs te gaan doen.

Het leveren van een zware, fysieke inspanning kan ook een bron zijn van een conflict. De leidende rol van jou als volwassene is op zo'n moment cruciaal, want jouw instelling wordt direct overgenomen door de jongeren. Als jij chagrijnig kijkt en kortaf bent, zullen de jongeren ook zo doen. Jouw glimlach, grijns of opbeurende woorden voorkomen dus een hoop gemopper.

Drank wil ook wel eens een flinke ruzie veroorzaken. Dat gebeurt meestal niet na één glas, maar wel als leden dronken worden. Zomaar iets verbieden heeft geen zin, vooraf afspraken maken wel.

3.9.2.2 Conflicten

Conflicten hebben vrijwel altijd een langlopende voorgeschiedenis en kunnen voortkomen uit menselijke tekortkomingen als jaloezie, domheid, koppigheid, vooringenomenheid of oneerlijkheid. Het oplossen van een conflict is nooit gemakkelijk, het gaat bijna altijd om de vraag naar gerechtigheid.

Probeer een eventueel conflict zo snel mogelijk te signaleren en ga op zoek naar de bron. Niet altijd hoef je in te grijpen: het kan ook een goede oefening voor de jongeren zijn om het zelf op te lossen. Probeer de jongeren aan te leren dingen in een eerder stadium te uiten. Dit alles heeft weer te maken met elkaar kennen, elkaar vertrouwen en jezelf kunnen zijn binnen de speltak.

3.9.2.3 Bemiddelen in conflicten

Het oplossen van een conflict is niet de leukste klus die je kunt doen als begeleider of adviseur, maar als je het tot een goed einde kunt brengen, geeft het wel veel voldoening. Na het oplossen van een conflict is de groep vaak ineens veel hechter en het kan ook gebeuren dat één van de jongeren opeens merkbaar beter in zijn of haar vel zit. Als je de jongeren wilt helpen om een conflict op te lossen, probeer dan eerst te achterhalen wat de kern is.

Je ontdekt de kern van een conflict door eerst van beide partijen het standpunt en de achterliggende gedachten (het waarom) te achterhalen. Als begeleider of adviseur kun je het beste de betrokkenen eerst apart vragen naar de oorzaak. Laat dit omschrijven als een 'ik-boodschap'. Een jij-boodschap zegt: jij doet iets fout. Een ik-boodschap zegt: ik zou het graag anders zien. Kunnen we het daar over hebben? Een ik-boodschap nodigt de ander uit om begrip op te brengen voor jouw kant van de zaak. Door een jij-boodschap schiet de ander meteen in de verdediging. Een voorbeeld: in plaats van "Jij ruimt nooit op" en "Ik heb het idee dat ik vaak alles alleen moet opruimen".

Bedenk hierbij dat iedereen de situatie in het eigen voordeel zal uitleggen en dat niet iedereen in staat is om het conflict met de juiste woorden weer te geven. Houd verder in gedachten dat jijzelf als volwassene ook partijdig kunt zijn. De grootste etterbak van je speltak zal al gauw worden aangezien als degene die het conflict begonnen is, wat helemaal niet zo hoeft te zijn. Dat is een valkuil waarop je moet letten. Zorg er verder voor dat je als begeleider of adviseur vooraf de aanloop van een conflict opgemerkt hebt. Met al deze informatie moet het mogelijk zijn om de bron van het conflict te ontdekken. Pas als je dat weet, kun je bemiddelen.

Omschrijf voor de jongeren de kern van het conflict zonder er een waardeoordeel aan te geven. Zorg vervolgens dat beide partijen begrijpen wat het standpunt van de ander is en bedenk samen een oplossing waarmee beide partijen verder kunnen. Een conflict los je niet op door één van de twee betrokkenen (of groepjes) publiekelijk aan de schandpaal te nagelen. Wijs ze op de door jou ontdekte menselijke tekortkoming en probeer beide betrokkenen over te halen om hieraan niet meer toe te geven. De jongeren kunnen elkaar vervolgens de hand schudden. In het uiterste geval kun je een afkoelingsperiode van bijvoorbeeld drie maanden inlassen. Soms kan een conflict zo geëscaleerd zijn dat oplossen geen zin meer heeft, met als trieste gevolg dat iemand Scouting verlaat.

In sommige gevallen kan het handig zijn om een buitenstaander uit te nodigen om te helpen in de bemiddeling, bijvoorbeeld iemand van het groepsbestuur. Zo voorkom je dat je uitgedaagd wordt om zelf partij te kiezen en misschien hoort deze buitenstaander wel meer dan jij. Bedenk wel dat jij niet voor niets begeleiding of adviseur bent van de speltak: begin altijd met eerst zelf goed te luisteren naar de jongeren.

3.9.3 *Pesten*

Blank of zwart, jongen of meisje, slim of minder slim, homo of hetero, dun of dik, het maakt allemaal niet uit. Bij Scouting is plaats voor iedereen! Dat betekent dat we als vereniging pesten niet accepteren. Pesten is natuurlijk iets anders dan een ruzie of plagen. Een buitenbeentje is niet altijd een zondebok en wordt niet altijd gepest. Een buitenbeentje wijkt af van de rest, maar kan ondanks zijn of haar beperking of afwijkend gedrag volledig geaccepteerd worden. Een 'zondebok' krijgt van alles de schuld, hoewel deze persoon vaak onschuldig en hulpeloos is. De 'pester' is gefrustreerd en wil deze frustraties afreageren. Een eigenlijke bron van de frustratie is er niet, of bestaat niet, en kan dus niet worden aangevallen. Het gevolg hiervan is vijandelijk gedrag naar een slachtoffer. Dat gedrag is ongenueanceerd: iedereen kan zondebok worden als je afwijkt van een door de meerderheid vastgestelde norm. Vaak is het de 'laagste' in de sociale rangorde. Pesten is terugkerend gedrag. Is iemand een zondebok of een pester, dan is het moeilijk dit te doorbreken.

Vaak is de oorzaak van het pesten te vinden binnen de speltak, maar soms komt het gedrag van buiten: van school of een zaterdagbaantje. Als het evenwicht daarin is verstoord, ontstaat er frustratie, wat weer agressie veroorzaakt en uitmondt in het kiezen van een zondebok. Het is dus belangrijk verder te kijken dan alleen naar de direct betrokkenen. Als de oorzaak in de speltak ligt, ligt ook de oplossing in de speltak. Dan heeft het geen zin alleen dit pestprobleem op te lossen, omdat er dan weer een nieuw probleem zal ontstaan. Bij evenwicht in de speltak heersen bepaalde waarden en normen. Er is respect en waardering voor elkaar.

Pesten gebeurt tegenwoordig niet meer alleen face-to-face, maar voor een belangrijk deel ook online en via social media. Omdat de pester de reactie niet ziet, is het veel meer 'een geintje', maar voor de gepeste neemt het gevoel van onveiligheid juist toe, omdat het dus ook thuis niet meer veilig is. Wanneer je met jongeren het gesprek over pesten aangaat, is het van groot belang om vormen van digitaal pesten mee te nemen.

3.9.3.1 No Blame

Een manier van het bestrijden van pesten is 'No Blame'. Dit is een methode met zeven stappen.

Stap 1. Gesprek met de gepeste jongere.

Een lid uit het team van begeleiding of een adviseur gaat in gesprek met het gepeste jeugdlid. Doel van het gesprek is om uit te vinden wat het effect van het pesten op de gepeste is. Wat zijn zijn of haar gevoelens? Als een jeugdlid het lastig vindt om hierover te praten, mag hij of zij er ook een brief over schrijven of een tekening over maken. De gepeste jongere geeft in dit gesprek aan welke jongeren hij of zij graag in de volgende stap wil uitnodigen.

Stap 2. Een gesprek met de supportgroep.

Een gesprek tussen de pester en meelopers. Nodig ook jeugdleden uit waarvan je verwacht dat ze een positieve invloed op de groep kunnen hebben. De gepeste is niet aanwezig bij dit gesprek.

Stap 3. Uitleg van het probleem.

Doel van dit gesprek is het kweken van empathie. Als begeleider of adviseur leg je uit wat het probleem is, dat er een jongere is die zich erg ongelukkig voelt en dat de aanwezige jongeren kunnen helpen om hem of haar te helpen. Vermijd iedere vorm van beschuldiging en benadruk dat niemand straf krijgt.

Stap 4. Deel de verantwoordelijkheid.

Vertel dat iedereen er in de speltak verantwoordelijk voor is dat anderen zich prettig en veilig voelen. De supportgroep is bij elkaar geroepen om te helpen dit probleem op te lossen.

Stap 5. Vraag naar ideeën.

Elke deelnemer wordt gevraagd na te denken over manieren om het pesten te stoppen en het voor de gepeste jongere weer aangenaam te maken. Laat ze hun ideeën zo concreet en zo persoonlijk mogelijk maken. Laat ze praten over zichzelf door hun zinnen te beginnen met: "Ik".

Stap 6. Laat het aan de groep over.

De jongeren gaan nu aan het werk. Ze moeten de gelegenheid krijgen om hun goede voornemens uit te voeren. Spreek af dat je de groep na een of twee weken weer spreekt.

Stap 7. Evaluatiegesprek.

Praat met alle jeugdleden afzonderlijk, inclusief de gepeste jongere, en vraag of er iets verbeterd is. Misschien zijn nog niet alle voornemens uitgevoerd, maar het belangrijkste is dat het pesten gestopt is.

Is er eenmaal een peestsituatie ontstaan, dan kun je dit probleem op twee manieren aanpakken:

1. Confronterend: het probleem wordt bij de naam genoemd; er wordt rechtstreeks met de jongeren over gepraat. Het vijfsporenbeleid is hierbij erg belangrijk. Betrek, waar nodig, ouders bij de oplossing. Vraag informatie, zorg dat alles binnen de speltak open op tafel komt te liggen. De peestsituatie woekert dan niet meer ondergronds, zij ligt open en wordt benoemd als probleem. Daarmee zet de begeleiding of de adviseur al de toon: dit willen we niet. De middenmoot kan niet langer blijven toekijken. Het is een probleem van de hele speltak geworden, waaraan iedereen mag werken.
2. Niet-confronterend: deze aanpak lijkt erg op de preventieve aanpak. Naast de categorieën die daar staan beschreven, bespreek je binnen de begeleiding het probleem en kijk je hoe je de zondebok en de pester kunt begeleiden.

Ook hier is het vijfsporenbeleid belangrijk:

- De middenmoot moet worden ingeschakeld om de sfeer in de speltak te veranderen.

-
- Begeleiding moet kritisch naar zichzelf kijken: zijn we consequent, staan we op één lijn, wat geven wij voor voorbeeld, hoe zitten de spelen in elkaar, etc.
  - De pester moet in de gaten worden gehouden en heeft hulp nodig om zijn of haar gedrag te veranderen.
  - De zondebok moet in de gaten worden gehouden en heeft hulp nodig om weerbaarder te worden.
  - Soms is het goed ouders te informeren dat je aan het probleem werkt. Vaak kunnen zij tips of inlichtingen geven.

4 Kwalificatiekaart

Explorers / roverscouts

Deelkwalificatie 10: Gewenst gedrag

- In staat zijn om tijdens activiteiten samenwerking, acceptatie, wederzijds vertrouwen en waardering te stimuleren.
- In staat zijn om jongeren het gevoel te geven geaccepteerd te zijn, erbij te horen en gewaardeerd te worden.
- In staat zijn om (samen met het team) een veilig sociaal klimaat te scheppen voor zowel jongeren als begeleiding, waarin iedereen zich gehoord en gewaardeerd voelt.
- De bereidheid om de kennis, vaardigheden en houdingsaspecten zoals beschreven in deze kwalificatiekaart actief uit te dragen als voorbeeldfunctie.

Gedragscode

- V Op de hoogte zijn van het *Protocol ongewenst gedrag*, kunnen handelen naar de gedragscode van Scouting Nederland en in staat zijn om deze in voorkomende situaties toe te passen.
- V Op basis van de gedragscode in staat zijn om (in samenspraak met de jongeren) gedrags- en omgangsregels op te stellen en toe te lichten (ten aanzien van pesten, intimiteit en ander (on)gewenst gedrag).
- H Zich bewust zijn van de voorbeeldfunctie in houding en gedrag en de bereidheid hebben om het 'goede voorbeeld' te geven (volgens de afspraken binnen Scouting Nederland en de groep en binnen de kaders van wet & belofte).

Veilig sociaal klimaat

- V In staat zijn om door sturing en voorbeeldgedrag het sociale klimaat binnen de speltak te beïnvloeden, zodat ieder tot zijn recht komt en jongeren handvatten geven om hier zelf een positieve invloed op te hebben.
- V In staat zijn om, afhankelijk van de speltak, zelfvertrouwen, verantwoordelijkheid en zelfbewustzijn bij jongeren te bevorderen door het stapsgewijs en begeleid toekennen van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden.
- V In staat zijn om in te grijpen bij pestgedrag of ander ongewenst gedrag.
- V In staat zijn om ongewenst gedrag om te buigen naar positief gedrag.

5 Werkvormen

5.1 Werkvorm 1: Bespreken gedragscode Scouting Nederland

De trainer geeft een korte uitleg over de gedragscode van Scouting Nederland en vertelt waarom deze er is en wat er in staat, zonder op de regels in te gaan. Aan de hand van onderstaande kernwoorden gaan de deelnemers plenair de regels bij de woorden bedenken. Vervolgens wordt bekeken wat de regel echt is en wat de gedragscode erover zegt. De trainers leiden het gesprek, maar de deelnemers stellen zo zelf de gedragscode samen en bespreken en overdenken de inhoud.

Duidelijk mag worden dat de gedragscode er niet primair is om mensen te straffen, maar vooral bedoeld is om handvatten te geven hoe er binnen een groep omgegaan wordt met jeugdleden. Het is belangrijk dat de deelnemer weet wat er gedaan moet worden als er iets misgaat. De nadruk ligt er hierbij op dat de deelnemer niet zelf op onderzoek uit gaat, maar naar het bestuur stapt.

1. Omgeving en sfeer	6. Omkleedruimte
2. Waardigheid	7. Bescherm
3. Privéleven	8. Signaleer
4. Seksuele benadering	9. Materiële vergoeding
5. Raak niet aan	10. Twijfel

5.2 Werkvorm 2: Persoonlijke ruimte

Spel 1

Twee deelnemers gaan tegen over elkaar staan. Een andere deelnemer noemt hun naam als ze een stap mogen zetten. Als een deelnemer niet meer wil, zegt hij "STOP". De rest observeert: wanneer zeg je "STOP"? Eerst spelen met bekenden van elkaar, dan met vreemden. Wat valt je op? Je hoeft dit spel niet te vaak te spelen, het gaat om het duidelijk maken van het verschil in grenzen.

Spel 2

Een andere vorm is rupsbandrollen. Eerst gaan de heren tegen elkaar aan op hun buik op de grond liggen. De achterste in de rij rolt over de rest heen totdat hij vooraan ligt. Daarna de volgende.

Dan hetzelfde verhaal met de dames. Daarna nog een keer maar dan op de rug liggend. Hetzelfde verhaal. Daarna gemengd. Er zal heel snel iemand opstaan die niet meer mee wil doen. Dan het spel stilleggen en vragen waarom diegene niet meer mee wil doen. Zijn er mensen die eigenlijk tegen hun zin nog mee hebben gedaan? Waarom dan? Etc.

Let op: de nabespreking bij dit spel is erg belangrijk. Duidelijk aangeven dat het gaat over het respecteren van elkaars grenzen. Degene die als eerste aangaf het niet prettig te vinden, mag niet als spelbreker worden neergezet, eerder als dat het goed is dat iemand opkomt voor zijn of haar rechten.

5.3 Werkvorm 3: Grenzospel

Hierbij gebruik je het werkblad 'Waar liggen de grenzen/Wat kan wel en wat kan niet? Wat is een grijs gebied?'

Vul het schema uit hoofdstuk 7 eerst zelf in en vergelijk het dan met elkaar.

5.4 Werkvorm 4: Lagerhuis-discussie

Verdeel de groep in twee partijen. Breng een stelling naar voren waarbij één partij voor en de andere partij tegen is. De persoonlijke mening is niet van belang. Per groep krijg je steeds drie tot vijf minuten om het intern te bespreken. Daarna komt iedereen terug en zullen steeds twee personen de mening

van de groep vertegenwoordigen. Eerst één minuut voor partij 1, dan één minuut voor partij 2. Vervolgens mogen beide partijen nog dertig seconden op elkaars argumenten reageren. Daarna mag ook iedereen nog even zijn of haar eigen persoonlijke mening geven

Nadruk leggen op:

- Grenzen vastleggen en vasthouden.
- Openheid.
- Goede communicatie (binnen team van begeleiding en daarbuiten).
- Belang vertrouwenspersoon.
- Belang groepsbegeleider.

Stelling 1

In jouw speltak is een sfeer ontstaan waarin alle meiden niet meer bij hun voornaam worden genoemd, maar aangesproken worden als “muts” of “doos”. Ook is er een heel traditionele verdeling in mannen- en vrouwentaken. Deze rolverdeling komt uit de groep zelf en daar heb jij als begeleider of adviseur niet aan bijgedragen. Het weerspiegelt ook goed de traditionele rol, zoals die heerst in de meeste gezinnen waar de jongeren vandaan komen.

Stelling 2

Tijdens een weekendkamp overnachten jullie in twee persoonstentjes. Het maakt niet uit wie er bij elkaar in de tent gaan liggen. De jongeren zijn oud genoeg om zelf verantwoording te nemen, dus twee jongens, twee meiden, jongen en meisje, jongere en begeleider of adviseur; geen enkel probleem.

Stelling 3

Bij terugkomst van een avondspel merk je dat er in jullie lokaal een decoratie aan de muur hangt die in het verkeer thuis hoort. Het is een toepasselijk bord voor de afdeling of stam en het staat mooi op de muur. Je weet niet waar het vandaan komt en nu het zo mooi hangt, is het wel best zo.

Stelling 4

Twee jongeren willen een opkomst organiseren over drugs. Daarbij willen ze wiet meebrengen om te laten zien en voor wie wil, ook om uit te proberen. De begeleiding is erbij dus er kan niets fout gaan. Je kunt dit soort dingen beter in een beschermde omgeving uitproberen dan ‘op straat’ waar het uit de hand kan lopen.

Stelling 5

Een explorer (jongen van 17) heeft verkering met een scoutsleidster van 19 jaar. Als begeleider of adviseur gaat je dit helemaal niets aan en hoef je daar verder niets mee te doen.

Vervolgstelling: wat nu als het een meisje van 17 en een man van 40 betreft?

Stelling 6

Een jongen heeft je op een rustig moment, waarop jullie samen als laatste bij het kampvuur zaten, in vertrouwen medegedeeld dat hij thuis wordt geschopt en geslagen. Hij vindt het vervelend, maar bagatelliseert het ook wel een beetje. Hij heeft je gezegd dat je het niet verder mocht vertellen. Sinds dat gesprek bij het kampvuur heeft hij al tweemaal tegen je verteld dat het thuis weer eens mis was gegaan. Wordt het niet eens tijd dat je met die ouders gaat praten?

Afsluiting:

Leg het *Protocol ongewenst gedrag* en de voorbeeldgedragscode van Scouting Nederland uit. Daarbij letten op:

- Gaat om alle relaties tussen een lid en een leidinggevende (ook al is de leidinggevende onder 18).
  - Belang van de jongere gaat altijd voor.
  - Belang van verplichte melding!
  - Rol groepsbegeleider/groepsbestuur of door groepsbestuur aangewezen groep.
  - Niet zelf onderzoek gaan doen!
  - Na dit onderzoek zijn drie mogelijkheden:
    - Niets aan de hand: goed afsluiten.
    - Nog steeds vermoedens maar niets concreets: op non-actief stellen (vrijwillig of schorsing).
    - Bewijs of toegeven: schorsing.
- Bij laatste twee altijd melden bij de landelijke organisatie (zwarte lijst).
- Blijven wijzen op communicatie en voor zover mogelijk openheid: voorkom roddels.
  - Scouts houden zich aan de wet.
  - Standpunt Scouting Nederland ten aanzien van alcohol, roken en drugs.

5.5 Werkvorm 5: Omgaan met regels

In dit blok wordt stilgestaan bij de regels die er zijn in de speltak. Doel van dit blok is uitwisselen van bestaande regels en zoeken naar vormen om regels op te stellen.

Welke regels heeft jouw speltak?

- Regels rondom Scoutfit?
- Regels rondom alcohol, roken, drinken?
- Regels over gemengd slapen?
- Regels over opkomsten, tijden, afmelden?
- Regels over gebruik materiaal, corvee?
- Regels over sociaal gedrag?
- Overige regels?

Hoe worden regels vastgesteld?

- Regels van buiten Scouting (wettelijk en 'normale' omgangsnormen)
- Regels van de Scoutinggroep
- Regels opgelegd door de begeleiding?
- Regels opgesteld in samenspraak met jongeren?

Hoe kun je regels samen met jongeren opstellen?

6 Draailboek

Tijd:	Wat doe je en hoe?	Waarom?	Attent zijn op	Materiaal
0.00	Welkom en globale uitleg programma.	Mensen welkom heten, kader bieden.	Huisregels, aansluiten bij verwachtingen.	Programmaflap/-sheet.
0.05	Gedragscode.	Waarom is er een gedragscode en een <i>Protocol ongewenst gedrag</i> ?	Theorie kort houden, onduidelijkheden wegnemen.	
0.25	Persoonlijke ruimte of Grenzenspel.	Nadenken over grenzen tussen intimiteit en seksualiteit.	Veilige sfeer. Respect hebben voor elke afzonderlijke deelnemer.	
0.55	Pauze.			Koffie, thee, koekjes.
1.10	Lagerhuis-discussie.	Nadenken over waarden en normen en discussie over regels.	Bondig houden.	
1.40	Omgaan met regels.	Handvatten geven om in eigen speltak zelf regels op te stellen.	Terugkoppeling naar thuissituatie.	
2.10	Toets.	Testen of mensen het begrepen en onthouden hebben. Dit is tevens een manier om het nogmaals te laten passeren.		Toets.
2.20	Afronding onderwerp.	Even kort terughalen wat er gedaan is. Evaluatie van aanpak.	Beeld dat mensen mee terugnemen naar de thuissituatie.	
2.30	Einde.			

7 Materiaal

De situatie:	Kan wel	Grijs	Kan niet
1. Een jongere is jarig. Iedereen feliciteert haar door te zoenen. Zoen jij ook?			
2. Een meisje heeft een teek in haar lies. Ze vindt het een eng beestje en durft het zelf niet weg te halen. Of jij dat even wilt doen?			
3. Tijdens een weekend zit je met de afdeling of stam bij het kampvuur. Er zijn te weinig stoelen en een jongere wil bij je op schoot zitten.			
4. Na de expeditie of het zomerkamp ga je met de trein terug. Je zit een paar uur in deze trein. De jongere naast je valt in slaap en ligt met het hoofd op je schouder.			
5. Eén van de jongeren in jouw speltak is echt heel erg knap. Deze persoon roept erotische gevoelens bij je op.			
6. Je hebt het gevoel dat een van de jongeren wel eens verliefd op je zou kunnen zijn. Niet dat jij verliefd bent op de jongere, maar je vindt het wel grappig en speelt het spelletje mee.			
7. Eén van de meiden draagt steevast een string en een naveltruitje, zodat de string ook steeds goed opvalt.			
8. Je ziet er goed uit en dat wil je best laten zien, bijvoorbeeld door als man op een zomerdag je T-shirt uit te trekken of als vrouw door een slim-fit shirt met diepe V-hals te dragen, zodat je lichaam mooi wordt geaccentueerd.			
9. In een goed gesprek privé-zaken met jongeren bespreken.			
10. Een jongere heeft net een nieuwe relatie en komt bij je met hele specifieke vragen over seks. Je hebt zelf geen probleem met de inhoud van de vragen, maar kun je dit met een jongere bespreken?			
11. Eén van de jongeren zit je openlijk seksueel uit te dagen.			
12. Een andere begeleider is erg vrouwelijk in zijn manier van gedragen. Hij besteedt ook veel aandacht aan zijn uiterlijk. Hoewel hij het zelf ontkent, is de rest van de begeleiding eruit: hij is homo.			
13. Eén van de jongeren is stierlijk vervelend en stoort erg tijdens het corvee. Hij heeft van je collega een corrigerende tik gekregen. Niet jouw methode, het werkt wel.			
14. Eén van de meiden heeft een laag IQ. Steeds is zij de laatste die het snapt, maar zij compenseert dat door verbaal erg aanwezig te zijn. In gedachten vind je haar erg dom en laatst floepte het eruit: "Stommeling".			
15. Eén van de jongens is fan van harde muziek. Laatst hoorde je van één van de andere jongeren dat de badges die hij op zijn legerjack heeft zitten, van een band met een rechts-extremistisch gedachtengoed zijn.			
16. Eén van de jongeren is jarig en nodigt jou uit voor het verjaardagsfeestje.			
17. De penningmeester woont een paar blokken bij je vandaan. Om de exploitatie van de expeditie of het zomerkamp op te stellen, nodig je hem bij je thuis uit, want dat is veel prettiger dan in een koude blokhut.			
18. Je gaat met de afdeling of stam zwemmen. De badmeester verwijst je naar een groepshok (wel jongens en meiden apart), zodat jullie niet alle eenpersoonshokjes bezetten. Kleeft je om bij de rest van de groep?			
19. Eén van de jeugdleden wil naar de Wereld Jamboree en doet van alles om geld te verdienen. Kun je deze jongere bij jou thuis laten schoonmaken zoals dit jeugdlid dat ook bij enkele andere mensen doet?			
20. Je bent een mannelijke begeleider of adviseur in een meisjesspeltak. Wanneer jullie ergens blijven slapen, slaapt iedereen bij elkaar. Alleen jij gaat ergens anders liggen, want je wilt niet dat er misverstanden zijn.			

8 Toets

8.1 Voorbeeld toets tijdens de training

Tijdens deze toets krijgen de deelnemers allemaal dezelfde case. Iedere deelnemer schrijft voor zichzelf een actieplan op.

In de uitwerking kunnen de volgende onderwerpen aan bod komen:

- Hoe ga je hier mee om?
- Wie betrek je erbij?
- Wie betrek je er niet bij?
- Wat is de volgorde van de te nemen stappen?
- Wat is je eigen rol?
- Waar houdt jouw eigen rol op?

Eén van de meiden in de groep wordt gepest. Ze wordt uitgescholden door de anderen voor “hoer” en “slet” en er worden een hoop seksueel getinte opmerkingen geplaatst. Het is nu al een tijdje aan de gang en je ziet dat het meisje niet lekker in haar vel zit. Je hebt al eens gevraagd of het niet wat minder kan, maar dat had niet zoveel resultaat. Net floepte een jongen eruit dat haar ex-vriendje naaktfoto's van haar op internet heeft gezet.

8.2 Voorbeeld toets voor praktijkbegeleider

1. Vraag de deelnemer om een voorbeeld ten aanzien van de gedragscode, intimiteit of ten aanzien van een veilige sfeer, waarin de deelnemer van zichzelf vindt dat er goed gehandeld is en een voorbeeld waarin de eigen handelswijze beter had gekund. Zoek naar voorbeelden uit de eigen praktijk, die dus ook echt gebeurd zijn. Bij het voorbeeld waarbij de acties beter hadden gekund, kun je vragen naar wat er wel goed ging, wat er minder ging en hoe je dat in het vervolg anders zou doen.
2. Vraag naar een voorbeeld waaruit duidelijk blijkt dat de deelnemer zich bewust is van zijn of haar voorbeeldfunctie.
3. Vraag naar een voorbeeld waarin ongewenst gedrag is omgebogen naar gewenst gedrag.